

Norbert Jasiński*
Katarzyna Jasińska*
Marek Szambelan*

Park Narodowy „New Forest” jako przykład ochrony przyrody dla rekreacji i turystyki w Zjednoczonym Królestwie

Streszczenie

Parki narodowe istnieją w niektórych krajach od prawie 200 lat, lecz w Zjednoczonym Królestwie najstarszy Park ma zaledwie 57 lat. Ponadto parki narodowe Wysp Brytyjskich różnią się zdecydowanie od tych, które znajdują w innych częściach świata. Zwykle więcej niż 50% parków narodowych to posiadłości prywatne w wielu wypadkach z pokolenia na pokolenie. Właściciele na tym terenie utrzymują trzodę, mają prawo do korzystania z zasobów drewna opałowego czy mieszkania na terenie parku. Parki narodowe nie są narodowymi ze względu na własność państwową, lecz ze względu na fakt, że są to naturalnie piękne obszary, które powinny być ogólnonarodowo chronione.

Najmłodszy Park Narodowy Anglii to „Nowy Las”, który istnieje od około XI wieku, a w 2005 roku został faktycznie zatwierdzony jako Park Narodowy. Park „Nowy Las” jest dobrym przykładem na to, jak człowiek może żyć w harmonii z naturą. Budynki, zabytki i zwierzęta (krowy, owce, świnie, jak również znane w „Nowym Lesie” kucyki) dodają piękna temu obszarowi i dodają kolorystykę scenerii przez cudowne drzewa, stawy, wrzosowiska i obszary wrzosowiskowe. „Nowy Las” jest nasiąknięty historią z fascynującymi budynkami i zabytkami w każdym zakątku, stapiającymi się z naturalnym pięknem.

---

* Wyższa Szkoła Administracji i Zarządzania w Zawierciu.

Znacząca ilość ścieżek i dróg daje możliwość jeżdżenia na rowerze, spacerowania czy przejażdżek konnych. Dobrze rozwinięta infrastruktura, włączając w to system dróg i parkingów, czyni „Nowy Las” dostępnym dla zwiedzających, znajduje się tu dużo hoteli, domów gościnnych oferujących śniadanie i nocleg, a także kampingów, dla tych którzy chcą w Parku zostać dłużej. „Nowy Las” jest rzeczywiście perfekcyjnym miejscem dla każdego, kto chce odpocząć – grup rodzinnych, młodych i starszych ludzi. Znajduje się tu wiele miejsca do rekreacji, turystyki i do obcowania z naturą.

Słowa kluczowe: park narodowy, Nowy Las, , Wielka Brytania, Szkocja, Walia, Zjednoczone Królestwo, środowisko naturalne, obszary chronione, turystyka, rekreacja.

Wstęp

Zainteresowanie ochroną środowiska naturalnego na większą skalę pojawiło się podczas rewolucji przemysłowej, kiedy to więcej ludzi zaczęło żyć w miastach, w terenie wysoce zurbanizowanym, niż jak to miało miejsce dotychczas, w bliskim kontakcie z naturą. Refleksja płynąca z braku bezpośredniego kontaktu z środowiskiem naturalnym powodowała chęć zmiany tego stanu rzeczy. Tęsknota do obszarów niezurbanizowanych, naturalnych i dzikich tkwiła głęboko w każdym człowieku, dała znać o sobie, co zaowocowało opisywaniem niektórych obszarów środowiska naturalnego, jako mających wartość terenów należnych narodowi, do których to każdy człowiek powinien mieć prawo dostępu i możliwości nieskrępowanego bycia ich częścią [23].

Rok 1872 był rokiem, który w historii świata zapisał się jako data stworzenia pierwszego na świecie parku narodowego. Był to Park Narodowy Yellowstone utworzony w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej [17]. W roku 1885, w Kanadzie ustanowiono następny park narodowy, Banff National Park, a w dziesięć lat później w Południowej Afryce utworzono Kruger Park [14]. Powstał w ten sposób po raz pierwszy na świecie, koncept niekonsumpcyjnego wykorzystania środowiska naturalnego oraz obszarów publicznych [17].

Parki Narodowe Zjednoczonego Królestwa

Wielka Brytania nie była pionierem w kwestii parków narodowych, jednakże już w roku 1895 powstała tam organizacja dziś znana jako The National Trust, a wówczas nosząca nazwę The National Trust for Places of Historic Inte-

rest or Natural Beauty, której ufundowanie było pierwszym krokiem na drodze do utworzenia parków narodowych [23]. Jednakże dopiero w roku 1949 parlament brytyjski, przy współudziale wszystkich partii, uchwalił akt prawny (*National Parks and Access to the Countryside Act*), który stanowił podwaliny pod stworzenie Parków Narodowych na terenie Zjednoczonego Królestwa. Działanie ustawodawcze podjęte przez parlament pozwoliło na powołanie do życia pierwszych z nich już w roku 1951, a w chwili obecnej na terenie Anglii i Walii funkcjonuje w sumie 12 parków narodowych (z mocno zaawansowanymi pracami nad powołaniem kolejnego w rejonie południowej Anglii). Tereny parków narodowych, powołanych w Wielkiej Brytanii, nie należą w pełni do państwa, ale większa część terenów, których naturalne piękno dzięki ustawodawstwu zaczęło być chronione, należy do właścicieli prywatnych [14]. Mimo, że parki w Zjednoczonym Królestwie są narodowe, to nie są znacjonalizowane, a dostęp do nich uzależniony jest od uwarunkowań własnościowych, choć jednocześnie prowadzone są starania zmierzające do wykupienia przez agencje należące do państwa jak największych obszarów, na których parki narodowe są ufundowane [19]. Parki narodowe w Zjednoczonym Królestwie są narodowe w sensie posiadania specjalnych wartości, które to ważne są dla całego narodu, ze względu na swoje piękno oraz wyjątkową możliwość spędzania czasu wolnego i wypoczynku na łonie natury [8].

Ogólna definicja terminu park narodowy, określa go jako teren o szczególnych walorach estetycznych, rekreacyjnych, ekologicznych i kulturowych w tym naturalnej przyrody, pamiątek historycznych i śladów działalności człowieka z różnych epok, co wskazuje na konieczność otoczenia takiego terenu szczególną opieką [21]. Można także stwierdzić, że zadaniem parków narodowych jest zachowanie w niezmiennym stanie najcenniejszych obszarów przyrodniczych [18], co częstokroć realizowane jest poprzez wydzielenie i odizolowanie określonego obszaru, dodatkowo chronionego bardzo często przez tzw. otulinę, która stanowi obszar przejściowy pomiędzy obszarem samego parku narodowego i świata zewnętrznego.

Podejmując próbę definiowania terminu park narodowy na gruncie Wielkiej Brytanii, można wskazać na cechy, które są dla niego charakterystyczne. Są to:

- przepiękny krajobraz i sceneria zapierająca dech w piersiach,
- wybitny charakter geologiczny,
- środowisko naturalne utrzymane w możliwie pierwotnym stanie (jednocześnie widoczne są ślady gospodarowania człowieka, które z łatwością można wyróżnić w otaczającym krajobrazie),
- zachowane ślady ludzkiego osadnictwa, niewielkich osad i wiosek, zamków czy katedr,
- możliwość wypoczynku w ciszy i wśród przedstawicieli fauny oraz flory,
- możliwość rekreacji na świeżym powietrzu,

— łatwy dostęp dla ludzi z środowisk mocno zurbanizowanych, ze względu na ułatwienia logistyczne oraz infrastrukturę transportową [10].

Tereny na których znajdują się parki narodowe w Zjednoczonym Królestwie posiadają jedną lub więcej z cech charakterystycznych przedstawionych powyżej, co pozwala stwierdzić, że wyodrębnione cechy parków narodowych w Zjednoczonym Królestwie wpisują się w ogólną definicję terminu park narodowy.

Jednym z naczelnych zadań, jakie realizują parki narodowe, jest ochrona naturalnego piękna i próba zachowania go w stanie nienaruszonym dla następnych pokoleń, co dość dobrze charakteryzuje zdanie, mówiące o tym, że parki narodowe nie są nasze, ale są nasze, by się nimi opiekować [19]. Z drugiej strony niektóre badania [4] potwierdziły ogólnie wyznawany w tym względzie pogląd, że w porównaniu do innych rodzajów aktywności przejawianej przez człowieka, wypoczynek, rekreacja czy turystyka nie powodują znacznego zniszczenia w środowisku naturalnym. Badacze [9] mówią o dualizmie, jaki przyświeca idei istnienia parków narodowych, które z jednej strony mają za zadanie zachowanie terenów parków w stanie naturalnym (obecnym), a jednocześnie realizować mają idee wręcz upiększania oraz zapewnienia publicznego udziału w radości, jaką niesie obcowanie z naturą.

W sumie w Zjednoczonym Królestwie istnieje 14 parków narodowych, z których 9 znajduje się na terenie Anglii (dodatkowo South Downs, który ma stać się parkiem narodowym wkrótce), 3 na terenie Walii oraz 2 na terenie Szkocji. Parki narodowe w Anglii i Szkocji pokrywają w sumie około 7% całego swojego terytorium [10], podczas gdy na terenie Walii obejmują aż 20% z całego obszaru. Teren Anglii oddany pod zagospodarowanie parkom narodowym to w sumie obszar 10 516 km², z kolei w Walii jest to 2 927 km², a w Szkocji 5 665 km². W sumie w Zjednoczonym Królestwie teren parków narodowych stanowi obszar 19 108 km².

Rys. 1. Lokalizacja parków narodowych w Zjednoczonym Królestwie, źródło: www.shroomliberationfront.com

New Forest – historia, położenie i charakterystyka

Park Narodowy New Forest (Nowy Las) jest najmłodszym z parków narodowych w Wielkiej Brytanii. Jako park narodowy został utworzony w marcu 2005 roku [5] i leży w południowo-zachodniej części hrabstwa Hampshire, pomiędzy wysoce zurbanizowanymi obszarami Bournemouth i Southampton. Prawie połowa obszaru tego Parku jest własnością Korony (skarbu państwa), natomiast pozostała część znajduje się w posiadaniu kapitału prywatnego [12]. Nazwa New Forest podobno przylgnęła do tego miejsca, od kiedy tylko stał się Lasem Królewskim (Royal Forest), czyli od roku 1079. Wówczas „lasem” nie był obszar zdominowany przez drzewa, jak dziś rozumiany jest ów termin, ale był to obszar objęty protektorem królewskim, na którym obowiązywało specjalne „prawo leśne” (forest law), które to nie chroniło *stricto* leśnych obszarów, ale mogło być roztoczone także nad pastwiskami, terenami otwartymi czy wreszcie leśnymi [5].

Przez wieki zmieniło się zarówno prawo chroniące ów obszar, jak i same jego granice. W czasach współczesnych New Forest to obszar około 50 000 hektarów, od południa ograniczony przez Western Solent i naturalną barierę wodną, za którą znajduje się Isle of Wight (Wyspa Wight). Ze wschodu na zachód, wzdłuż kanału, Park rozciąga się pomiędzy Calshot Spit oraz Hurst Spit. Wschodnią granicę Parku stanowi miasto Southampton oraz Totton, w północnej części zaś Langley Woods i Wood Green. Zachodnia granica niemalże opiera się o rzekę Avon i graniczy z miasteczkiem Ringwood, zaś praktycznie w centrum New Forest znajduje się niezwykle urokliwe miasteczko Lyndhurst, nieoficjalna stolica samego Parku, niestety trapiiona ogromnym ruchem samochodowym, szczególnie uciążliwym w lecie [11].

Rys. 2. Konturowa mapa parku New Forest, źródło: www.bramshawforge.co.uk

New Forest jest otwartym, słabo zurbanizowanym obszarem w dużej części porośniętym lasem, w pełni dostępnym i możliwym do eksploracji zarówno przez ludzi, jak i przedstawicieli fauny, w tym sławnych „ponies” (koni – kucyków), które żyją w stanie wolnym. Park posiada także wyznaczone obszary, które są ogrodzone i specjalnie oznaczone. Są to z reguły plantacje leśne, których zadaniem jest odtwarzanie rodzimych gatunków flory. Są one wyłączone z normalnej gospodarki leśnej, aczkolwiek dostęp do nich, zarówno przez turystów, jak i przez zwierzęta został zachowany [7].

New Forest – fauna i flora

New Forest to nie tylko obszar porośnięty drzewami, wśród których znaleźć można dęby i buki (są to drzewa dominujące na tym obszarze), a także sosny, jodły, świerki, cisy, wspaniałe okazy ostrokrzewów, ale także przepiękne wrzosowiska i bagna. Tereny bagienne graniczą z wrzosowiskami oraz lasami, a wszystko to przeplatane jest rzeczkami, strumykami oraz stawami łącznie z ich mieszkańcami z królestw fauny i flory. Bagna znaleźć można bez trudności w zagłębieniach terenu, dolinach czy w okolicach strumieni, pozwalających na wysokie nasycenie terenu wodą. Niektóre z bagien zawierają w sobie duże stężenie siarki i mają odczyn kwaśny, co powoduje, że pokrywają je różnokolorowe maty z mchów, nadające tym obszarom kolorytu i uroku. Tereny te z reguły nie są niebezpieczne dla człowieka, ale nieostrożnego wędrowca mogą „chwycić” w pułapkę z błota. Okazjonalnie, na tych terenach tworzyć mogą się stawy i rozlewiska wodne, w zależności od pogody oraz od wielkości opadów. W sumie znajduje się tu około 90 oddzielnych terenów bagnistych zasilanych przez około 20 rzek, obejmujących teren około 3000 hektarów, co sprawia, że teren ten zaliczany jest do największych terenów bagnistych Zachodniej Europy [5].

Tereny bagniste przenikają się z wrzosowiskami, pokrytymi różnymi odmianami wrzośców, które, gdy kwitną, tworzą przepiękne pola pokryte różnokolorowymi kwiatami. Pomiedzy bagnami i wrzosowiskami przemieszczają się konie, wyszukując sobie tylko znane, wąskie i kręte, ale bezpieczne ścieżki. Obszary te porasta widłak goździsty (*Lycopodium clavatum*), turzyca dziobkowata (*Carex rostrata*), a także rosiczka (*Drosera*), czyli roślinna pułapka na insekty [13, 22]. Znaleźć tu można także przedstawicieli skrzydlatej fauny jak skowronek borowy (*Lullula arborea*), lelek kozodój (*caprimulgus europaeus*), pokrzewka (*Sylvia undata*), kląskawka (*Saxicola rubbicola*), czy sokół leśny (*Falco sub-buteo*). Można także spotkać gniewosza plamistego (*Coronella austriaca*), zaskrońca zwyczajnego (*Natrix natrix*), czy też żmiję zygzakowatą (*Vipera berus*).

W sumie wrzosowiska oraz bagna zajmują obszar ponad 17 000 hektarów, a w Parku znaleźć można około 300 dużych stawów [5].

Rys. 3. Wschód słońca w New Forest National Park – fotografia własna

Lasy zamieszkane są przez jej odwiecznych mieszkańców, czyli przez jelenie i dziki. Szczególnie dużo stad jeleniowatych można spotkać po zmierzchu, gdy pasą się, nie zwracając uwagi na przechodzących, czy przejeżdżających ludzi. Mnogość gatunków pozwala na spotkanie nie tylko z najczęściej występującą w tym miejscu odmianą jeleniowatych czyli daniem (*Dama dama*), które charakteryzują się rozłożystymi, łopatomymi porożami oraz charakterystyczną czarną obwolutą na zadzie i ogonie, ale także innymi gatunkami, takimi jak *Capreolus capreolus* czy *Cervus elaphus* [6].

New Forest ma jeszcze jedną cechę specjalną, zwaną The New Forest Commoners, czyli współużytkowników Nowego Lasu. Są to ludzie rekrutujący się z różnych sfer społecznych, którzy zamieszkują obszar Zjednoczonego Królestwa i których liczba z roku na rok jest zmienna. To co ich łączy, to prawo nadane im w akcie zwanym The Atlas of Common Rights (Atlas praw wspólnych) w roku 1949, w efekcie pozwalające osobom korzystającym z praw w nim zawartych do wypasania na danym obszarze posiadanych przez siebie zwierząt. Dzięki temu w New Forest można spotkać wolno chodzące i pasące się zwierzę-

ta (najczęściej konie oraz krowy, ale także owce, osły, świnie). Każde z tych zwierząt ma swojego właściciela, mimo że zwierzęta mogą wolno wędrować, łączyć się w stada i rozmnażać wedle tylko im znanego klucza. Co ciekawe, w New Forest mogą przebywać jedynie osobniki płci żeńskiej, w ogóle wykluczone jest przebywanie na tym terenie byków, knurów czy baranów, a ogiery mogą przebywać tu tylko pomiędzy majem i lipcem, a dodatkowo ich liczba jest bardzo dokładnie regulowana. Za każde zwierze pasące się na terenie New Forest pobierana jest opłata, która waha się od 9 do 20 funtów szterlingów w przypadku koni oraz 2,5 do 20 funtów szterlingów w przypadku krów [5]. Zwierzęta inne, takie jak króliki, sarny i inne jeleniowate są własnością właściciela danego gruntu.

Od końca lata do jesieni odbywają się spędy zwierząt wypasanych w New Forest, które organizowane są przez specjalnych urzędników leśnych. Spędy takie pozwalają nie tylko na zweryfikowanie stanu posiadania poszczególnych właścicieli, ewentualnego odłowu w celu sprzedaży, ale przede wszystkim realizowane są w celu oceny stanu zdrowia poszczególnych okazów i ewentualnej pomocy weterynaryjnej. Są także uroczystym wydarzeniem, pozwalającym hodowcom spotkać się razem, a nawet raz do roku zorganizować wyścigi konne, które są ogólnodostępne dla szerokiej publiczności.

Rys. 4. Wolno pasące się konie w New Forest – fotografia własna

Gospodarka roślinna i zwierzęca na terenie Parku regulowana jest przez specjalnych urzędników leśnych zwanych Verderer. Korzystają oni z prestiżu, jaki otacza zawód, który wykonują, a na ich czele stoi Senior, dowodzący całą dziesiątką osób, z której 5 jest powoływanych na urząd przez agendę rządową, a pozostałe 5 wybierane na okres 6 lat spośród osób korzystających z Common Rights. Strażnicy odpowiedzialni są za organizowanie spędów, dbałość o zdrowie zwierząt oraz ich bezpieczeństwo [6].

New Forest – rekreacja i turystyka

Turystyka i rekreacja na terenie parku New Forest możliwa jest do realizacji niemal w każdym zakresie, jednakże do najbardziej popularnych należy turystyka piesza, rowerowa, konna oraz samochodowa. Jest to teren doskonale nadający się do spędzania wolnego czasu w gronie rodziny na świeżym powietrzu, umożliwiającą obserwację zwierząt w naturalnym środowisku. Ze względu na duże występowanie zwierząt udomowionych, które do widoku ludzi są przyzwyczajone i raczej nie uciekają przed nim, możliwe jest obserwowanie z bliska koni, krów czy owiec.

W zakresie turystyki i rekreacji pieszej, konnej oraz rowerowej przygotowana jest bardzo dobrze infrastruktura ścieżek oraz szlaków z doskonałym oznakowaniem, pozwalająca na zwiedzenie dużego obszaru, a także parkingów, w tym śródleśnych, pozwalających na pozostawienie na nich samochodu. Ścieżki w Parku są raczej nieasfaltowane, choć utwardzone. Zdarzyć się mogą spore kałuże z błotem, połamane gałęzie, a także zwierzęta pasące się na ścieżkach właśnie. Ze względu na zwierzęta, które przemieszczają się w sposób nieskrępowany, prędkość ruchu pojazdów na terenie całego Parku ograniczona jest do 64 km/h (40 mil na godzinę), choć w wielu wypadkach i taka prędkość może być zbyt duża – należy ją dostosować do warunków oraz uważać na zwierzęta, których wszędzie jest mnóstwo.

Turystyka rowerowa może być realizowana w oparciu o oznaczone szlaki, bądź każdą ścieżkę dostępną w New Forest. Jeśli chodzi o szlaki oznaczone, warto zwrócić uwagę na szlak w północnej części Parku, zaczynający się w miejscowości Lindwood. Biegnie on dalej przez Sluifers Inclosure, Ocknell Plain, Long Beach Inclosure, Fritham, Hampton Ridger i przez South Gorley oraz Mockbehhar, a następnie prowadzi z powrotem do Lindwood. Cała trasa to w sumie około 35 kilometrów w terenie równym i otwartym, z kilkoma niewielkimi wzniesieniami [11]. Po drodze za Linwood godnym uwagi jest Kamień Rufusa. Znajduje się on naprzeciw pubu Sir Walter Tyrell'a w Canterton i jest pomnikiem z żelaza wzniesionym tu w 1841 roku na pamiątkę wydarzenia z 2 sierpnia

1100 roku, kiedy to w trakcie polowania na jelenie śmiertelnie postrzelony został Król William II, powszechnie dziś zwany Rufusem. Był on synem Williama Zdobywcy [20]. Legenda mówi, że ciało Rufusa zostało w miejscu, w którym zginął, a znacznie później znalazł je człowiek o imieniu Purkis [6].

Inną polecaną trasą dla rowerzystów, pozwalającą na zwiedzenie południowej części Parku, jest trasa wiodąca z Burley, przez Castle Hill, South Oakley Inclosure, Highland Water Inclosure, Minstead, Wick Wood, Holmhill Inclosure, Portuguese Fireplace oraz Winding Shoot na powrót do Burley. W sumie trasa ta to 34 kilometry wiodąca przez pagórki, więc wymagająca sporo wysiłku oraz kondycji od rowerzysty. Tak jak poprzednio omówiona trasa, biegnie ona głównie przez ścieżki utwardzone, ale nieasfaltowane [11]. Po drodze warto zwrócić uwagę na Portuguese Fireplace (portugalski kominek), czyli pozostałość po portugalskich żołnierzach, którzy stacjonowali w tym miejscu podczas I wojny światowej i zajmowali się wycinaniem pobliskiego lasu. Jest to piec zbudowany z kamieni polnych, z niewielkim dodatkiem cegieł, i dekorowany przez wyszlifowane przez wodę okrągłaki [5].

Można także wybrać się na wschodni kraniec New Forest, zaczynając jego eksplorację z centralnie położonego Lyndhurst. Trasa w sumie mająca 32 km, biegnie przez Park Hill, Denny Wood, Furzey Lodge, Hatchet Gate i Moor na powrót do Park Hill i Lyndhurst. Samo Lyndhurst jest dobrym miejscem na rozpoczęcie zwiedzania Parku. Znajduję się tu, poza dużą liczbą hoteli, moteli, pubów, restauracji oraz sklepów, informacja turystyczna oraz parking, a także wypożyczalnia rowerów. Można zaopatrzyć się w potrzebne mapy i przewodniki, a także spokojnie ułożyć swój plan działania [11].

W celu zapewnienia możliwie najwygodniejszego dostępu do parku turystom rowerowym na tym terenie stworzono tak zwane sieci rowerowe. Są to szlaki, które łączą większość wiosek i miejscowości oraz miejsca szczególnie atrakcyjne, a także stację kolejową w Brockenhurst, co pozwala każdemu turystyście wybrać i zaplanować optymalną dla niego trasę. Należy przestrzegać jedynie ogólnego założenia, tj. jazdy po oznakowanych trasach, co pozwala na ochronę środowiska naturalnego i daje szansę na cieszenie się nim także innym zwiedzającym [2], a także ustępowania pierwszeństwa pieszym, których spotkać można po drodze [6].

Podobnie jak w przypadku turystyki rowerowej, także piesza forma zwiedzania praktycznie nie ma granic. Należy trzymać się oznaczonych szlaków i oddawać się przyjemności obcowania z naturą. W trakcie spacerowania po New Forest można spotkać znaki zabraniające wstępu w dane miejsce ze względu na prowadzone prace, które uniemożliwiają często komfort zwiedzania [3]. Ewentualne trudności kompensuje możliwość spacerowania w pięknej, naturalnej i różnokolorowej scenerii. Wręcz wydawać się może, że nieprawdopodobnym jest,

aby tak duża różnorodność i rozpiętość kolorystyczna możliwa była do zaobserwowania na bądź, co bądź niedużym terenie. Zwiedzanie Parku można zacząć w każdej miejscowości czy w pobliżu parkingu samochodowego, a większość tras jest tak ułożona, że po 3–5 kilometrach można wrócić po okręgu do miejsca startu, co pozwala na pokonanie takiego odcinka w czasie 30–80 minut, w zależności od kondycji maszerujących i tempa samego marszu. Wspaniałe spacery można rozpocząć w Lyndhurst, Beaulieu, Brockenhurst, Burley, Ringwood, Fordebridge, Godshill, Cadnam czy Downton [3].

Doskonale przygotowane drogi i parkingi pozwalają także na uprawianie turystyki samochodowej, ale niesie to ze sobą pewne zagrożenia, przede wszystkim ze względu na wszędobylskie zwierzęta i ograniczenie prędkości poruszania się. Dodatkowo większość dróg w New Forest jest bardzo wąska; miejscami są one kręte, i co za tym idzie, dość niebezpieczne, szczególnie po zmroku, kiedy to do wszędobylskich krów i koni dołączają jelenie oraz dziki [6]. Warto zwrócić uwagę na statystyki, które mówią o 180 zabitych zwierzętach w roku 2007, z czego konie stanowiły $\frac{1}{3}$ wszystkich przypadków [2]. Wszystko to powoduje, że bardzo często wybierając samochód jako formę transportu umożliwiającą szybkie przemieszczanie i możliwość zwiedzenia stosunkowo dużego terenu, narażeni możemy być na wypadek bądź kolizję, a także, niestety, na bardzo duże „samochodowe korki”, które są zjawiskiem powszechnym, w szczególności w maju, latem oraz pod koniec października [3].

Z ciekawostek turystycznych warto zwrócić uwagę na pozostałości z historii morskiego imperium, jakim przez wieki było Zjednoczone Królestwo. Na terenie Parku Narodowego New Forest można znaleźć dwa zamki – fortyfikacje, niegdyś stanowiące część obwarowań wybrzeża, chroniące przed napaścią od strony morza i zapewniające bezpieczeństwo. Jednym z nich jest Hurst Castel, a drugim Calshot Castle. Oba leżą na naturalnych cyplach, niejako otaczając cieśninę między południowym wybrzeżem Anglii, a północną rubieżą Wyspy Wight. Hurst Castle powstał pierwotnie za panowania Tudorów w XVI wieku [15]. Poza funkcją obronną ułatwiał nawigację dzięki latarniom morskim wskazującym kierunek oraz umożliwiającym łatwe pokonanie przesmyku między Isle of Wight a cyplem, na którym sam zamek został umiejscowiony [16]. Zamek od roku powstania wielokrotnie był przebudowywany, ale tym bardziej wart jest odwiedzin. Dostać do niego można się po pokonaniu około 2 km kamienistym wąskim pasem pomiędzy wodą lub korzystając z jednej z taksówek wodnych regularnie kursujących z pobliskiego Keyhaven.

Z kolei Calshot Castle został wzniesiony w roku 1540 przez Henryka VII w celu ochrony wód w pobliżu Southampton. Także i tą warownię nie ominęły wielokrotne przebudowy i rozbudowy, które dostosowywały jej funkcję do zmieniających się warunków. W chwili obecnej pełni ona już role pozamilitarne, służąc

lokalnej społeczności oraz będąc jednym z zabytków i świadków morskiej przeszłości Wielkiej Brytanii.

Z innych, niemilitarnych ciekawostek warto wspomnieć o Furzey Gardens. Około 10 kilometrów na północny zachód od Lyndhurst, znajduje się ogród oryginalnie zaprojektowany i wykonany w 1922 roku. Ze względu na różne gatunki i odmiany kwiatów, w zależności od pory roku w której jest odwiedzany, wygląda odmiennie. Wart jest jednak zobaczenia zarówno na wiosnę, jak i latem, a także jesienią. Gatunki roślin, drzew i krzewów sprowadzone są z różnych stron świata, a przygotowanie ogrodu wymagało zwiezienia odpowiedniego rodzaju gleby, gdyż ta, będąca na miejscu, nie odpowiadała ich potrzebom. Na terenie ogrodów można podziwiać okazy roślin wodnych w specjalnym ogrodzie wodnym (północno-wschodnia część ogrodu), a także specjalnie uprawiane rośliny sezonowe, z czego niektóre okazy mogą zostać zakupione na miejscu [1].

Podsumowanie

New Forest jest typowym przykładem parku narodowego na terenie Zjednoczonego Królestwa. Stworzony, by chronić i zabezpieczać naturalne piękno danego obszaru, jednocześnie nie odżegnuje się od działalności, jaką prowadził i nadal prowadzi człowiek na tym terenie. Często budynki czy inne wytwory człowieka są uznawane równoważnie za swoiste perły w koronie, co i zabytki naturalne, w efekcie dodając uroku samemu parkowi. Człowiek prowadzi działalność i gospodarzy na tych terenach, jednakże czyni to z zachowaniem rozsądku i równowagi.

New Forest, w zasadzie nie będący tylko lasem, to miejsce na terenie którego można znaleźć wrzosowiska, tereny bagienne, stawy i rozlewiska wodne, a także rzeki oraz strumienie – stałe i okresowe; to miejsce gdzie ludzie przybywają całymi rodzinami, by odpocząć na łonie natury, by nacieszyć się otaczającym pięknem i kolorytem. Mimo że tereny te charakteryzują się ubogimi warunkami glebowymi, z dużą liczbą terenów bagiennych, można z pewnością znaleźć odpowiednie miejsce dla siebie.

Jedno z praw, do dnia dzisiejszego egzekwowane przez okoliczną ludność, pozwala na wypas zwierząt na terenie parku. Stada wolno przemieszczających się zwierząt, koni czy krów, które pasą się, pozwoliły na stworzenie jeszcze jednej atrakcji przyciągającej masy ludzi do Parku. Możliwość obcowania z udomowionymi, ale w pełni wolnymi zwierzętami, możliwość obserwacji ich zachowań w środowisku naturalnym to element, którego trudno się spodziewać 150 km od stolicy finansowej świata, jaką jest Londyn, a która pozwala na oddawanie się rekreacji i odpoczynkowi w środowisku pierwotnie bliskim każde-

mu człowiekowi. Park pełen jest rodzin z małymi dziećmi, ludzi dorosłych oraz w wieku starszym, którzy szukają kontaktu z naturą, których cieszy widok wolnych zwierząt i dla których jest to być może jedyna okazja, by z nimi obcować.

Z walorów Parku z radością korzystają rowerzyści oraz turyści piesi, dla których przygotowane są kilometry ścieżek i szlaków. Podobnie wspaniale przygotowana infrastruktura drogowa, parki i kempingi pozwalają na uprawianie turystyki samochodowej lub na krótki, weekendowy wypad w celu zregenerowania sił witalnych. Każdy, kto odwiedzi to miejsce, z pewnością żałował nie będzie, a zabrane ze sobą obrazy i wspomnienia zostaną z nim na długo.

Summary

National Park „New Forest” as an Example of Wildlife Protection for Recreation and Tourism in the United Kingdom

While National Parks have existed in some countries for almost 200 years, the oldest National Park in the United Kingdom is a mere 57 years. Nevertheless, National Parks on the British Isles are really quite unlike anywhere else in the world. Often, more than 50% of a National Park's estate is privately owned, in many instances, owned by the same family for century after century. The owners keep livestock on the land, make the most of resources such as wood for fuel, or even live in properties within the park. National Parks are national, not because they are owned by the state, but because they are an area of natural beauty which should be nationally protected.

The youngest National Park in England is the New Forest, which has been around since the 11 century, yet was only confirmed as a National Park in 2005. The New Forest is a good example of how man can live in harmony with nature. The buildings, monuments and animals (cows, sheep and pigs as well as the famous New Forest ponies) add to the beauty of the area, and add to the colorful scenery; the wonderful trees, ponds, heaths and moorland. The New Forest is soaked in history, with fascinating buildings and monuments in every corner, blending in with the natural beauty.

There are miles of paths and roads which are perfect for cycling, walking and horse-riding. A well-developed infrastructure, including a network of roads and parking spaces make the New Forest accessible to its visitors, and there are plenty of hotels, B&Bs (guest houses) and campsites for those who fancy a longer stay in the park. The New Forest is indeed the perfect place for everyone to take a break – family groups, young people and the older one. There are great place for recreation, tourism and enjoying of nature.

Key words: National Park, New Forest, Great Britain, Scotland, Wales, United Kingdom, natural environment, protected areas, tourism, recreation.

Bibliografia

- [1] *Furzey Gardens*, (1998). wyd. Brown & Son (Ringwood) Ltd., Ringwood.
- [2] „New Forest Focus. News from the Forestry Commission and the New Forest National Park Authority”. (2008/2009).
- [3] Adams C. (2000): *Circular New Forest walks*, wyd. The Moor, Dale and Mountain Press, South Down.
- [4] Bell S. (2001): *Design for Outdoor Recreation*, wyd. Spon Press, Sheffield.
- [5] Chatters C., Read M. (2006): *New Forest. National Park*, wyd. Halsgrove, Devon.
- [6] Christy G. (2005): *The New Forest its character and heritage*, wyd. Red Post, Bournemouth.
- [7] Countryside Agency (2000): *New Forest National Park draft boundary. Public consultation report*, wyd. Countryside Agency, Wetherby.
- [8] Countryside Commission (1990): *National Parks in Focus*, wyd. Countryside Commission, Manchester.
- [9] Countryside Commission (1993): *Principles for tourism in National Parks*, wyd. John Dower House, Cheltenham.
- [10] Crowe L. (2005): *Promoting outdoor recreation in the English National Parks: guide to good practice. Practical advice on the planning, management and promotion of outdoor recreation in England's National Parks*, Wyd. Countryside Agency, West Yorkshire.
- [11] Evans J. (1995): *Great Cycle Routes. Dorset and the New Forest*, wyd. The Crowood Pres Ltd., Ramsbury.
- [12] Goldberg E. (1998): *Missing Pieces... a National Park future for the South Downs and the New Forest*, wyd. Council for National Parks.
- [13] Halicz B. (red.) (1965): *Mały słownik botaniczny*, wyd. Wiedza Powszechna, Warszawa .
- [14] Hutchins R.N. (1950): *The National Parks and Access to the Countryside Act, 1949*, wyd. Butterworth & CO Ltd., Bell Yard.
- [15] James J. (1986): *Hurst Castle. An illustrated history*, wyd. The Dovecote Press, Stanbridge.
- [16] James J. (1982): *The story of the Hurst Castle Lighthouses*, wyd. Jude James, Hordle.
- [17] Melbo I.R. (1973): *Our country's National parks*, Vol. one and two, wyd. The Bobbs-Merrill Company Inc., Indianapolis – New York.

-
- [18] Okołów Cz. (1998): *Chronione gatunki roślin i zwierząt w polskich parkach narodowych*, wyd. Krajowy Zarząd Parków Narodowych, Białowiecki Park Narodowy, Warszawa – Białowieża.
- [19] Redhead B., Nobbs A., Rowe F. (1988): *The National Parks of England and Wales. Not ours, but ours to look after*, wyd. Oxford Illustrated Press, Oxford.
- [20] Ride D.J. (1999): *What has the Rufus Stone to do with William II? An exposition to mark the nine hundredth anniversary of the death of Rufus in the New Forest*, wyd. D.J. Ride, Porton.
- [21] Szulc M. (red). (1996): *Popularna Encyklopedia Powszechna*, tom. XIV, wyd. Pinex, Kraków.
- [22] Szweykowska A., Szweykowski J. (1998): *Botanika*, tom I: *Morfologia*, wyd. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- [23] Wyatt J. (1988): *A Visitor's Guide to The National Parks of England and Wales*, wyd. Webb & Bower, Bristol.